

Amsterdam, januari 2011

In opdracht van MOgroep Welzijn & Maatschappelijke Dienstverlening.
Het onderzoek is mede met financiering van FCB Dienstverleners in Arbeidsmarktvragestukken tot stand gekomen.

Kosten en baten van welzijn en maatschappelijke dienstverlening

Caroline Berden
Lucy Kok

seo economisch onderzoek

“De wetenschap dat het goed is”

SEO Economisch Onderzoek doet onafhankelijk toegepast onderzoek in opdracht van overheid en bedrijfsleven. Ons onderzoek helpt onze opdrachtgevers bij het nemen van beslissingen. SEO Economisch Onderzoek is gelieerd aan de Universiteit van Amsterdam. Dat geeft ons zicht op de nieuwste wetenschappelijke methoden. We hebben geen winstoogmerk en investeren continu in het intellectueel kapitaal van de medewerkers via promotietrajecten, het uitbrengen van wetenschappelijke publicaties, kennissetwerken en congresbezoek.

SEO-rapport nr. 2011-03

ISBN 978-90-6733-592-8

Copyright © 2011 SEO Amsterdam. Alle rechten voorbehouden. Het is geoorloofd gegevens uit dit rapport te gebruiken in artikelen en dergelijke, mits daarbij de bron duidelijk en nauwkeurig wordt vermeld.

Samenvatting

Hoofdpunten

Vanwege de grote heterogeniteit van het werk in de sector welzijn en maatschappelijke dienstverlening en een gebrek aan effectmetingen is het niet mogelijk om de kosten en baten van de sector in één getal uit te drukken. Er is daarom voor gekozen om van zeven projecten een kosten-batenanalyse te maken.

Van de zeven onderzochte projecten hebben er vijf een positief saldo, dat wil zeggen dat de baten hoger zijn dan de kosten, één project had een negatief saldo en van één project kon het saldo niet worden vastgesteld.

- Drie projecten gericht op het verbeteren van de gezondheid van ouderen hadden allemaal een positief saldo. De projecten leidden tot een betere gezondheid van ouderen en daardoor lagere kosten van de gezondheidszorg.
- Twee projecten gericht op het verbeteren van de competenties van jongeren en het verminderen van risicovol gedrag leidden tot minder schoolverzuim, minder gebruik van alcohol en drugs en minder risicovol gedrag. Daardoor was er een positief effect op de schoolprestaties van jongeren en op de gezondheid van jongeren. Ook de samenleving als geheel ondervond positieve effecten doordat jongeren vaker aan het werk kwamen (en daardoor belasting gingen betalen en minder beroep deden op een uitkering), minder beroep deden op de gezondheidszorg en minder crimineel gedrag vertoonden.
- Een project gericht op het verbeteren van seksueel gedrag van jongeren en het verminderen van tienerzwangerschappen had geen aantoonbaar effect. Het kosten/batensaldo van dit project valt daardoor negatief uit.
- Voor de schuldhulpverlening konden veel effecten niet gekwantificeerd worden waardoor het kosten/batensaldo niet kon worden vastgesteld. Cliënten hebben baat bij schuldhulpverlening doordat ze minder stress hebben en minder tijd kwijt zijn aan het regelen van hun financiën. Bovendien hebben ze meer kans om aan het werk te gaan waardoor hun inkomenspositie verbetert. Dit is ook gunstig voor de overige maatschappij omdat zij daardoor minder een beroep doen op uitkeringen en meer belasting gaan betalen. Woningcorporaties, gemeenten en energiebedrijven hebben minder kosten voor huisuitzettingen en afsluiting van gas en licht. Werkgevers gaan erop vooruit omdat schuldhulpverlening ertoe leidt dat werknemers met schulden zich beter kunnen concentreren en minder tijd kwijt zijn aan het regelen van hun schulden.

De baten van welzijnswerk en maatschappelijke dienstverlening kunnen worden verhoogd door meer evidence based werken. Om meer evidence based te werken is meer hoogwaardig effectonderzoek nodig. Belangrijke voorwaarde daarvoor is dat in de sector meer uniformiteit in de werkwijze komt en dat er meer onderzoeksexpertise wordt opgebouwd. Samenwerking met universiteiten is daarvoor nodig. Verder zouden er fondsen beschikbaar moeten komen voor hoogwaardig effectonderzoek.

Aanleiding en onderzoeksvraag

De vraag naar inzicht in de effecten en opbrengsten van preventieve interventies binnen de welzijnssector groeit al enige jaren gestaag. Investeerders willen – zeker ten tijde van bezuinigingen – op *voorhand* kunnen beoordelen hoe ze de beschikbare middelen het beste kunnen besteden en dus weten welke sociale investeringen lonen. Uitvoerende organisaties en professionals hebben behoefte aan inzicht in de resultaten van hun werk. Zo kunnen ze beter sturen en hun resultaten richting stakeholders (financiers, doelgroepen, vrijwilligers) communiceren.

MOgroep Welzijn & Maatschappelijke Dienstverlening (W&MD) erkent het belang van zicht op resultaten voor zowel de verhouding opdrachtgever/opdrachtnemer, de sturing binnen een maatschappelijke organisatie alsook voor de profilering van professionals en de sector als geheel. Daarom investeert MOgroep W&MD in het zicht krijgen op het effect en (economisch en maatschappelijk) rendement van preventie. In dat kader heeft de MOgroep W&MD aan SEO Economisch Onderzoek gevraagd een maatschappelijke kosten-batenanalyse (MKBA) uit te voeren van de activiteiten van welzijn en maatschappelijke dienstverlening in Nederland. Het onderzoek is mede met financiering van FCB Dienstverleners in Arbeidsmarktvoorstellen tot stand gekomen.

Meetbaarheid van de effecten van welzijnswerk en maatschappelijke dienstverlening

Om verschillende redenen is het maken van een MKBA voor de sector W&MD niet eenvoudig. Ten eerste omdat het welzijnswerk en de maatschappelijke dienstverlening vele verschillende werkvormen kent en er ook binnen die werkvormen veel verschillen bestaan. Ten tweede zijn er weinig effectmetingen van de sector. Dat hangt zowel samen met de vele verschillende manieren van werken, maar komt ook doordat de factoren waarop het welzijnswerk effect beoogt (het welzijn van mensen) door veel meer factoren worden beïnvloed dan het welzijnswerk alleen. Om de effecten te meten is hoogwaardig onderzoek nodig dat de effecten van het welzijnswerk isoleert van andere effecten. Binnen de sector gebeurt dit nog weinig door een gebrek aan gestandaardiseerde werkwijzen, onderzoeksexpertise en geld.

Onderzoeksopzet

Vanwege de heterogeniteit van de sector W&MD en het gebrek aan effectmetingen, is het niet mogelijk om in één getal de kosten en baten van welzijn en maatschappelijke dienstverlening in Nederland uit te drukken. Daarom is ervoor gekozen de kosten en baten te becijferen van een aantal zeer verschillende projecten. De MOgroep W&MD heeft opdracht gegeven kosten-batenanalyses te maken voor projecten binnen het jongerenwerk, het ouderenwerk en de schuldhulpverlening. Dat is gebeurd op basis van de wetenschappelijke - veelal buitenlandse - literatuur. Daarbij is steeds gekeken of de in de literatuur beschreven projecten overeenkwamen met in Nederland gebruikelijke projecten. Voor de overige werkvormen zijn wel de effecten in kaart gebracht, maar is geen kosten-batenanalyse verricht.

Kosten en baten projecten binnen het jongerenwerk

Jongerenwerk richt zich op jeugd van 0 tot 25 jaar met als doel ondersteuning in groei en ontwikkeling en het voorkomen van problemen. Het jongerenwerk biedt een gevarieerd aanbod, van vrij toegankelijke jongerencentra - waar jongeren kunnen koffie drinken, darten en tafeltennissen - tot specifieke activiteiten. Jongerencentra waarin gestructureerde activiteiten worden aangeboden gericht op competentieontwikkeling, op vaste uren en begeleid door een jongerenwerker hebben een positief effect op jongeren. Jongeren krijgen daardoor meer zelfvertrouwen, een beter zelfbeeld en behalen betere schoolprestaties. Jongerencentra waar een dergelijk gestructureerd aanbod ontbreekt hebben een averechts effect. Als jongeren kunnen komen wanneer ze zin hebben en kunnen doen waar ze zin in hebben dan leiden jongerencentra tot meer crimineel gedrag van jongeren. Dit komt doordat in een situatie waar risicjongeren zonder leiding bij elkaar zijn zij antisociaal gedrag van elkaar overnemen.

Voor drie specifieke projecten is een kosten-batenanalyse gemaakt. Van twee daarvan zijn de baten hoger dan de kosten. Het gaat om All Stars, gericht op talentontwikkeling, en Big Brothers Big Sisters, een mentorprogramma gericht op het voorkomen van risicovol gedrag. De projecten leiden tot minder roken en minder alcohol- en drugsgebruik. Dit is goed voor de gezondheid van de jongere, wat gunstig is voor de jongere zelf, maar ook voor de rest van de maatschappij omdat de kosten van de gezondheidszorg dalen. Minder alcohol- en drugsgebruik leiden bovendien tot minder criminaliteit, wat gunstig is voor de maatschappij. Verder is er een positief effect op de schoolprestaties, waardoor de jongeren in de toekomst een betere positie hebben op de arbeidsmarkt. Ook dit is gunstig voor de jongere zelf én voor de rest van de maatschappij omdat jongeren minder afhankelijk zullen zijn van een uitkering en meer belasting zullen betalen. Voor één project waren de kosten hoger dan de baten. Het gaat om het project TeenTalk gericht op het bevorderen van seksuele gezondheid en het voorkomen van tienerzwangerschappen. Dit project had geen effect op het seksueel gedrag van jongeren, waardoor er alleen kosten waren.

Kosten en baten projecten binnen het ouderenwerk

Het ouderenwerk biedt zowel praktische diensten (zoals maaltijdvoorziening, advies, etc.) als recreatieve activiteiten voor individuen en groepen ouderen. Doel is het welzijn, de gezondheid, de zelfredzaamheid en de participatie van ouderen te bevorderen. De drie onderzochte projecten binnen het ouderenwerk hebben een positief effect. Het project 'gymnastiek voor ouderen' leidt tot een betere gezondheid van ouderen die voorheen niet actief waren, maar alleen wanneer minimaal twee keer per week wordt deelgenomen. Ook de projecten 'maaltijdvoorzieningen' en 'preventieve huisbezoeken' leiden tot een betere gezondheid van ouderen. Dit is gunstig voor de ouderen zelf en leidt tot lagere zorgkosten.

Kosten en baten schuldhulpverlening

Schuldhulpverlening is er voor mensen met problematische schulden. Investeren in schuldhulpverlening blijkt voor diverse partijen te lonen. Cliënten krijgen een hogere kwaliteit van leven doordat ze minder stress hebben en minder tijd kwijt zijn aan het regelen van hun financiën. Bovendien hebben ze meer kans om aan het werk te gaan waardoor hun inkomenspositie verbetert. Dit is gunstig voor de overige maatschappij omdat zij daardoor minder een beroep doen op uitkeringen en meer belasting gaan betalen. Woningcorporaties, gemeenten en energiebedrijven hebben minder kosten voor huisuitzettingen en afsluiting van gas en licht.

Werkgevers gaan erop vooruit omdat schuldhulpverlening ertoe leidt dat werknemers met schulden zich beter kunnen concentreren en minder tijd kwijt zijn aan het regelen van hun schulden. Gemeenten betalen de kosten van schuldhulpverlening, waardoor zij vermoedelijk per saldo meer betalen dan dat het hen oplevert. Schuldeisers zullen vermoedelijk slechter af zijn omdat meestal een deel van de schuld wordt kwijtgescholden. Een aantal posten kon niet gekwantificeerd worden waardoor geen uitspraak kan worden gedaan over het saldo van kosten en baten voor de gehele maatschappij.

Effecten maatschappelijk werk en maatschappelijke opvang

Voor maatschappelijk werk en maatschappelijke opvang is geen MKBA uitgevoerd maar is wel onderzocht wat de effecten zijn. Het maatschappelijk werk houdt zich bezig met individuele hulpvragen van cliënten die kampen met maatschappelijke en/of individuele problemen. Het maatschappelijk werk heeft positieve effecten op de kwaliteit van leven van cliënten en vermindert het beroep op andere maatschappelijke diensten (bv. gezondheidszorg). Maatschappelijke opvang is er voor vrouwen en dak- en thuislozen. Vrouwenopvang biedt tijdelijke opvang voor vrouwen die te maken hebben met huiselijk geweld. Vrouwenopvang vermindert depressieve klachten van vrouwen in de opvang. Ongeveer de helft van de vrouwen in de opvang verbreekt uiteindelijk de relatie met de geweldpleger. Daarna wordt veelal een beroep gedaan op bijstand, wat kosten met zich meebrengt voor de rest van de maatschappij. Dak- en thuislozenopvang verbetert de kwaliteit van leven van dak- en thuislozen en vermindert psychische problemen en afwijkend gedrag. De opvang vermindert het beroep op de gezondheidszorg en vermindert criminaliteit. De opvang leidt wel tot een verhoogd beroep op bijstandsuitkeringen.

Bij wie komen de kosten en baten terecht?

De baten van welzijnswerk en maatschappelijke dienstverlening komen in eerste instantie terecht bij de deelnemers en stralen vervolgens uit naar de gehele maatschappij. De deelnemers worden gezonder, minder depressief, zij vertonen minder risicovol gedrag of hun financiële problemen worden opgelost. Dit heeft impact op verschillende partijen zoals zorgverzekeraars, burgers en werkgevers. Zorgverzekeraars profiteren omdat de zorgkosten omlaag gaan. Dit voordeel geven zij door aan verzekerden, zodat alle burgers in Nederland daarvan profiteren. De burgers in Nederland hebben ook baat bij verminderde criminaliteit als gevolg van het jongerenwerk. Werkgevers profiteren onder andere van schuldhulpverlening omdat hun werknemers daardoor verlost zijn van financiële problemen en hun aandacht weer op het werk kunnen richten.

De gemeente is meestal netto betaler. Alleen de preventieve huisbezoeken in het ouderenwerk leiden tot een zodanig lager gebruik van huishoudelijke zorg dat de gemeente de investering terugverdient. In sommige andere projecten zijn er wel inverdieneffecten voor de gemeente. Zo leidt schuldhulpverlening tot een baat doordat de kosten van maatschappelijk werk, maatschappelijke opvang en herhuisvesting dalen. Er kunnen echter voor de gemeente ook uitverdieneffecten zijn. Zo leidt de maaltijdvoorziening voor ouderen ertoe dat ouderen langer thuis wonen. Daardoor doen ouderen langer een beroep op de zorg die door gemeenten wordt geleverd, terwijl bespaard wordt op de duurdere AWBZ zorg. Sommige werkvormen leiden ertoe dat cliënten beter hun weg vinden naar financiële regelingen, waardoor het beroep op de bijstand wordt vergroot. Dit leidt tot een kostenstijging voor de gemeente.

Aanbevelingen

De baten van welzijnswerk kunnen worden verhoogd door meer evidence based te werken. Op basis van effectmetingen kan een betere keuze worden gemaakt voor de investeringen in welzijnswerk en maatschappelijke dienstverlening. Soms is goedkoop duurkoop. Zo zijn jongerencentra zonder een gestructureerd aanbod weliswaar goedkoop, maar zij leveren geen baten op, waardoor de investering niet rendeert. Het is in zo'n geval beter om meer te investeren zodat een gestructureerd aanbod kan worden gedaan aan jongeren. Dit levert wel baten op. Uit het onderzoek naar de effecten van bewegen voor ouderen blijkt dat dit alleen effectief is voor ouderen die voorheen niet actief waren en alleen wanneer twee keer per week wordt deelgenomen. Het programma toespitsen op deze doelgroep en stimuleren dat twee keer in de week wordt deelgenomen kan het rendement flink verhogen.

Om meer evidence based te werken is meer hoogwaardig effectonderzoek nodig. Belangrijke voorwaarde daarvoor is dat in de sector meer uniformiteit in de werkwijze komt. Zonder een uniforme werkwijze heeft het weinig zin om te evalueren. Verder is het van groot belang dat meer onderzoeksexpertise wordt opgebouwd. Samenwerking met universiteiten is daarvoor nodig. Binnen de universitaire wereld is er momenteel geen specifiek vakgebied dat zich bezighoudt met onderzoek naar de effecten van welzijnswerk en maatschappelijke dienstverlening. Een leerstoel voor dit vakgebied kan de kennis die er op dit terrein bestaat op basis van buitenlands onderzoek vertalen naar Nederland. Ook kan hier onderzoeksexpertise worden opgebouwd. Verder zouden er fondsen beschikbaar moeten komen voor hoogwaardig effectonderzoek. Dit zou kunnen binnen bestaande fondsen, zoals ZONmw.

Welzijn + Zorg = WinWin
Meer welzijn minder zorgkosten

Colofon

Welzijn + Zorg = WinWin

Meer welzijn minder zorgkosten

Uitgave

MOgroep

Maliebaan 71 H

3581 CG Utrecht

telefoon: 030 – 721 07 21

e-mail: info@mogroep.nl

www.mogroep.nl

Tekst

Stade Advies BV

Rapportage: A. Veuger

Rapportages Sociale Waarde metingen

F. Oort (Radar Advies)

In opdracht van

MOgroep

Utrecht, april 2013

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande toestemming van de MOgroep. Bij overname is bronvermelding verplicht.

Welzijn + Zorg = WinWin

Inhoudsopgave

1. Inleiding	3
2. Onderzoeksmethode	5
3. De onderzochte arrangementen en de selectie daarvan	6
a. Mentor project dak- en thuislozen – Den Haag	6
b. SamenOud – Stadskanaal, Veendam en Pekela	7
c. Meer Kracht Minder Zorg – Zwolle, Kampen en Zwartewaterland	8
d. Thuisbegeleiding door stagiaires – Amersfoort	9
4. Uitkomsten uit de Sociale Waarde (SROI) metingen	11
a. De arrangementen tussen Zorg en Welzijn leveren een besparing op (zorg)kosten	11
b. Opbrengsten komen vooral ten goede aan zorgverzekeraars	11
c. Met nieuwe arrangementen voorsorteren op aanstaande transities	11
d. Welzijn is veelal de initiatiefnemer van de nieuwe arrangementen	11
e. Het uitvoeren van een Sociale Waarde (SROI) meting verscherpt inzicht in opbrengsten en verbeterpunten van de aanpak	12
f. Arrangementen verbeteren de samenwerking tussen partijen	12
g. Arrangementen zijn gericht op versterken eigen regie en - kracht en meer inzet eigen netwerk	12
h. Arrangementen verbeteren koppeling formele en informele zorg	12
i. Cliënten/ burgers hebben te maken met een eenduidiger aanpak en minder hulpverleners	12
j. Onderwijs betrokken bij nieuwe arrangementen zorg en welzijn	13
5 Conclusies	14
Bijlage I: SROI op zoek naar Sociale Waarde (de onderzoeksmethode)	16
Bijlage 2: Relevante documenten & sites	18

1 Inleiding

Met het oog op de komende transities en de vergrijzing zijn er de afgelopen jaren veel initiatieven gestart om welzijn en zorg beter met elkaar te verbinden. Hierdoor zijn nieuwe, innovatieve arrangementen ontwikkeld. Ook gemeenten en zorgverzekeraars werken steeds meer samen. Convenanten worden gesloten, die intentie tot samenwerken als uitgangspunt hebben.

De MOgroep heeft leden gevraagd lokale voorbeelden aan te dragen van samenwerking Welzijn-Zorg. De vraag die de MOgroep beantwoord wil hebben is: *wat is het maatschappelijk rendement, en zijn er aantoonbaar besparingen op zorgkosten vast te stellen bij deze innovatieve arrangementen.*

Bureau Stade heeft de opdracht gekregen om een SROI-analyse te maken bij vier van deze samenwerkingsverbanden. Leden van de MOgroep werken daar integraal samen, met zorgverzekeraars en andere partners. Het resultaat biedt zicht op de maatschappelijke opbrengsten en een aantoonbare besparing van zorgkosten.

Deze samenwerking met zorgverzekeraars wordt voor gemeenten nog belangrijker door de aanstaande transities op het terrein van Jeugdzorg, AWBZ-begeleiding en de participatiewet, waardoor gemeenten veel nieuwe taken krijgen in het sociaal domein. Transities die bovendien gepaard gaan met forse bezuinigingen. Eén van de gevolgen is dat ook zwaardere zorgafhankelijke doelgroepen (ZZP1 t/m 4) onder verantwoordelijkheid van gemeenten gaan vallen.

Om de kosten voor de zorg betaalbaar te houden zal er een denkomslag moeten plaatsvinden. Burgers zullen meer zelf moeten doen, zorg zal kunnen worden uitgesteld door lichte laagdrempelige vormen van hulp thuis en in de wijk.

De MOgroep blijft benadrukken dat het sociaal domein daarvoor op een andere, meer integrale en ontschotter wijze moet worden ingericht. Daarbij moeten de preventieve aanpak, wijkgericht en integraal werken centraal staan. Welzijn werkt in deze visie slim samen met zorg en andere lokale partners. Problemen worden vroegtijdig gesignaleerd en integraal snel opgepakt om grote en uiteindelijk altijd duurder problematiek of zorg te voorkomen.

Je zou denken dat zorgverzekeraars en gemeenten er belang bij hebben, en de verantwoordelijkheid nemen om hun burgers zo lang mogelijk gezond en weerbaar te houden. Het Rijk beoogt met de agenda Nationaal Programma Preventie een forse inhaalslag op preventieve aanpakken. Het onderzoek in opdracht van de MOgroep dat nu voor u ligt, illustreert overtuigend dat burgers zeker qua *welzijn* gebaat zijn bij brede sociale preventie.

Brede sociale preventie: in de zin van vroegtijdig signaleren, snel en laagdrempelig met de burger en diens sociale netwerk zoeken naar oplossingen zodat meervoudige problematiek geen kans krijgt zich te ontwikkelen. Preventie ook door beleid te maken, als gemeente te sturen en kwetsbare doelgroepen gericht een gezondere leefstijl te helpen ontwikkelen, of te helpen bij nu nog hanteerbare problemen (schulden, armoede, huiselijk geweld enz). En collectief ontmoetingsaanbod te ontwikkelen met bewoners, zodat er sociale netwerken ontstaan en mensen langer zelfstandig kunnen blijven wonen.

Investeren in preventie, signaleren, samenwerken en integraal werken om *zorgkosten* te drukken: klinkt goed, maar kan het en klopt het? Als aangetoond kan worden dat nieuwe arrangementen kostenbesparend zijn voor de zorgverzekeraar, kan dat aanleiding zijn voor het rijk en gemeenten om hierover in gesprek te gaan met die zorgverzekeraars. En hen te vragen mee te investeren in dergelijke arrangementen.

Partijen zijn zich hiervan wel bewust, maar er zijn nu nog te weinig financiële prikkels voor zorgverzekeraars en gemeenten om te investeren in innovatief en structureel sociaal preventief beleid. Dat komt omdat geïnvesteerd geld niet automatisch als winst bij de investeerder terecht komt. De financiële prikkels zoals nu wettelijk vastgelegd moeten aangepast worden zodat investeren in sociale preventie wel aantrekkelijk wordt.

Gemeenten en zorgverzekeraars kunnen denken aan inkopen van preventieprogramma's, zeker als het kwetsbare doelgroepen betreft. Als gemeenten en zorgverzekeraars gezamenlijk meer investeren in dergelijke arrangementen, komt dat alle partijen ten goede: de burgers, de betrokken organisaties van welzijn en zorg, gemeenten en zorgverzekeraars.

De MOgroep pleit ervoor om dit verder uit te werken en de vrijblijvendheid om te zetten in wettelijke verplichting, zodat gemeenten, zorgverzekeraars en zorgkantoren gezamenlijk investeren in innovatie, preventie en participatie.

De MOgroep bedankt de welzijnsorganisaties die meewerkten aan dit onderzoek: Zebra Welzijn, Kessler Stichting, Tinten Welzijn, Welzijn Travers, Ravelijn, Beweging 3.0, Leger des Heils. We bedanken uiteraard ook alle ander deelnemers aan dit onderzoek. En last but not least de onderzoekers Veuger en Oort van respectievelijk Stade Advies BV en Radar Advies.

2 Onderzoeksmethode

Om het maatschappelijk rendement vast te stellen is gekozen om een Social Return on Investment (SROI)-meting uit te voeren bij een viertal arrangementen. Voor meer informatie zie het navolgende, en bijlage 1 en www.socialewaarde.nl.

Kern van de meting is dat op een zakelijke wijze met alle belanghebbenden gekeken wordt naar de inbreng van de verschillende partijen, de gepleegde interventie en wordt vastgesteld wat de verwachte uitkomsten (opbrengsten) zijn.

Het doel is om de (toekomstige) waarde van maatschappelijke investeringen zichtbaar te maken. De kosten (in geld) van een maatschappelijke investering worden gemeten en vergeleken met de baten in economische en sociale zin.

Men kan de meting op twee momenten uitvoeren: vooraf (ex ante) of achteraf ex-post). Omdat alle projecten nog volop in uitvoering zijn hebben we in alle gevallen gekozen voor ex ante onderzoek.

Er is gekozen voor een meting op hoofdlijnen, waarbij accent is gelegd op:

- Wat is het probleem?
- Wat ziet men als oplossing/aanpak?
- Wie zijn de belanghebbenden organisaties?
- Wat zijn de investeringen?
- Wat zijn opbrengsten/effecten?
- Wat is de SROI waarde (wat levert een geïnvesteerde euro op en aan wie komt dat ten goede)?

Aanpak onderzoek van de arrangementen

Voor het uitvoeren van het onderzoek is bij de contactpersonen de schriftelijke informatie opgevraagd van het arrangement. Deze informatie is verwerkt in het sociale waarde-instrument. Samen met de contactpersonen zijn de betrokkenen/belanghebbenden in kaart gebracht en uitgenodigd voor een gezamenlijke bijeenkomst. Tijdens de bijeenkomsten is het volgende programma doorlopen:

- kennismaking;
- introductie en presentatie over het SROI-instrument;
- overeenstemming krijgen over probleem dat men wil aanpakken met het arrangement en welke oplossing met daarvoor heeft bedacht;
- investeringen in beeld brengen;
- samen benoemen wat de opbrengsten/effecten zijn en aan wie die ten goede vallen.

In bijna alle bijeenkomsten waren naast de betrokken organisaties bij het arrangement de gemeente en de zorgverzekeraar aanwezig. Niet altijd was tijdens de bijeenkomst alle informatie beschikbaar en is er door partijen later informatie aangeleverd. Op basis van de na geleverde informatie zijn de rapportages afgemaakt en teruggegeven aan de contactpersonen van de arrangementen.

Kanttekeningen bij de uitkomsten

Dit onderzoek is een beperkt onderzoek, gebaseerd op de gegevens die we op dit moment van de belanghebbenden hebben mogen ontvangen. Autonome (effecten die per definitie plaatsvinden) en externe effecten (effecten veroorzaakt door andere initiatieven bij dezelfde doelgroep) zijn niet in deze berekeningen meegenomen. De investeringen voor ieder initiatief zijn veelal vrij volledig opgenomen, maar niet alle opbrengsten zijn gemonetariseerd (omgezet in een geldwaarde). Hierdoor zal de Sociale Waarde/ SROI-ratio enkel stijgen. Langere termijn effecten zijn beperkt meegenomen. De scope van de meting van alle initiatieven is gelegd op één jaar.

3 De onderzochte arrangementen en de selectie daarvan

De MOgroep heeft najaar 2012 haar leden opgeroepen voorbeelden aan te dragen van nieuwe arrangementen waarbij welzijn en zorg samenwerken onder andere om zorgkosten terug te dringen en de kwaliteit van dienstverlening voor burgers te verbeteren.

In totaal zijn er ruim 20 arrangementen aangemeld. Voorbeelden hiervan zijn:

- Welzijn op recept (samenwerking huisarts en welzijnswerk);
- integrale aanpak ouderzorg tussen welzijn en zorg in diverse varianten;
- Gezonde wijk Verbeteren leefstijl (eet- en leefgewoonten);
- inzet stagiaires en vrijwilliger bij zorg- en welzijnsactiviteiten;
- Mentorproject dak- en thuislozen;
- Moeder & babygroepen;
- samenwerking Welzijn en GGZ;
- trainingen psychisch en sociaal welbevinden;
- programma voor en met allochtonen rondom gezondheid.

De MOgroep heeft op basis van een aantal criteria (zoals spreiding stad en landelijk gebied, doelgroep, diversiteit betrokken zorgverzekeraars, fase waarin de aanpak zich bevindt, bereidheid tot deelname, etc.) een keuze gemaakt voor vier arrangementen. Hieronder geven we per arrangement een korte omschrijving, welk probleem men wil aanpakken, wat de voorgestelde aanpak is, wat de meetperiode en meeteenheden zijn. En tot slot wat de Sociale Waarde ratio of te wel de sociale meerwaarde is. Achterliggende informatie over de metingen per arrangement zijn te vinden via de link bij iedere deelbeschrijving.

a. Mentor project dak- en thuislozen – Den Haag

Betrokkenen:

O.a. Zebra Welzijn, Kessler Stichting, gemeente en CZ zorgverzekeraar

Beschrijving initiatief:

Inzet van mentoren bij het hulptraject van herstel bij zelfstandig wonen en voorkomen van dakloosheid.

Probleem:

Een deel van de cliënten van De Kessler Stichting (herstel bij zelfstandig wonen en voorkomen van dakloosheid), valt terug in oud gedrag nadat de relatie meer afneemt en uiteindelijk wordt beëindigd.

Het hulptraject is te lang en te duur door te veel professionele inzet. Er wordt te weinig gewerkt aan verzelfstandiging en het opbouwen van een eigen netwerk.

Aanpak:

(Blijven) werken aan het gevoel van de (ex)cliënt ertoe te doen en deel uit te maken van een gemeenschap, ook bij vertrek bij de Kessler Stichting, door vrijwilligers van Zebra in te zetten voor nazorg (nazorg = preventie) gedurende twee jaar.

De volgende doelen worden nagestreefd:

- voorkomen dat ex-cliënten terugvallen;
- ontwikkelen van een samenwerkingsmodel;
- bieden van breed maatschappelijke ondersteuning en hulp bij het opbouwen van een (sterker) sociaal netwerk;
- ontwikkelen van een preventief aanbod (Zebra) cq. nazorg (Kessler Stichting) en toeleiding naar zinvolle dagbesteding volgens de participatieladder.

Mentoren werken volgens een stappenplan aan het opbouwen van het eigen netwerk van de ex-dakloze. Mentoren zoeken met de ex- dakloze naar dagbesteding (onder andere de

mogelijkheid om vrijwilliger te worden bij activiteiten van Zebra). Zo wordt gewerkt aan participatie naar vermogen.

Meetperiode en meeteenheden:

De meetperiode betreft 1 jaar en het gaat om 15 cliënten en 15 mentoren.

Sociale Waarde ratio:

Belanghebbende	Investering	Sociale waarde	Sociale meerwaarde
Ex-clieënten			
Fondsen	€ 14.668		-€ 14.668
Gemeente Den Haag		€ 420	€ 420
Hogescholen / ROC			
Kessler Stichting	€ 21.696	€ 46.600	€ 24.905
Mentoren			
Stichting Zebra Welzijn	€ 5.000		-€ 5.000
Woningbouwcorporatie		€ 19.125	€ 19.125
Zorgverzekeraar		€ 15.000	€ 15.000
	€ 41.364	€ 81.145	€ 39.782

Totale investeringen op jaarbasis zijn 41.364,- de sociale waarde/opbrengst is 81.145,- Dat geeft een opbrengst/sociale meerwaarde van 39.782-. Iedere geïnvesteerde euro in dit initiatief levert 1.96 euro op.

Meer informatie:

Mentor project dak- en thuislozen, mevrouw K. (Karen) Bos, Zebra Welzijn, 070-4248079

[Sociale meerwaarde Mentorenproject Zebra](#)

b. SamenOud – Stadskanaal, Veendam en Pekela

Betrokkenen:

Tinten Welzijnsgroep, Zorggroep Meander, gemeenten, huisartsen en UMCG

Beschrijving initiatief:

Invzet van Ouderenzorg Teams, bestaande uit een ouderenadviseur (welzijn), een wijkverpleegkundige (zorg), een specialist ouderengeneeskunde onder leiding van een huisarts.

Probleem:

Voor na het 75e levensjaar stijgt het aantal mensen met complexe zorgbehoeften dat ondersteuning nodig heeft op meerdere gebieden en neemt ook het beroep op professionele ondersteuning toe.

Voor ouderen is dit moeilijk om allemaal op elkaar af te stemmen.

Het huidige zorgaanbod is vooral reactief ingericht op het oplossen van acute en kortdurende gezondheidsproblemen en is (nog) niet in staat een goed antwoord te geven op langdurige complexe zorgbehoeften van ouderen.

Aanpak:

Het realiseren van vraaggerichte, samenhangende, proactieve en preventieve zorg waardoor:

- de complexiteit van de zorgbehoeften van ouderen afneemt;
- het welbevinden toeneemt;
- de (overall) zorgkosten afnemen of minimaal gelijk blijven.

Door de inzet van een Ouderenzorg Team (OT) waaruit zorg en begeleiding aan alle 75-plussers in de huisartsenpraktijk verleend en gecoördineerd wordt.

Meetperiode en meeteenheden:

De meetperiode is een jaar en betreft 771 cliënten en 15 Ouderenzorg Teams.

Sociale Waarde ratio:

Belanghebbende	Investering	Sociale waarde	Sociale meerwaarde
Gemeente(n)	€ 3.000	-€ 36.136	-€ 39.136
Huisartsen	€ 3.000		-€ 3.000
Mantelzorgers			€ 0
Zorgverzekeraars en AWBZ		€796.111	€ 796.111
NZA	€ 450.000		-€ 450.000
Ouderen 75+ / Cliënten			
Tinten Welzijnsgroep	€ 3.000		-€ 3.000
Ziekenhuizen			
ZonMW			
Zorggroep Meander	€3.000		-€ 3.000
	€ 462.000	€ 759.975	€ 297.975

Totale investeringen op jaarbasis zijn 462.000,- de sociale waarde/opbrengst is 759.975,- Dat geeft een opbrengst/sociale meerwaarde van 297.975-. Iedere geïnvesteerde euro in dit initiatief levert 1.64 euro op.

Meer informatie:

SamenOud, de heer C (Coen) Ronde, Tinten Welzijnsgroep, 06 15957526, www.samenoud.nl
[Sociale Meerwaarde Samen Oud](#)

c. Meer Kracht Minder Zorg – Zwolle, Kampen en Zwartewaterland

Betrokkenen:

Welzijn Travers, Driezorg, Icare thuiszorg, Travers Welzijn, Stichting Welzijn Kampen, Stichting Welzijn Ouderen Zwartewaterland, gemeenten, huisarts en Achmea zorgverzekeraar

Beschrijving initiatief:

Samenwerkingsproject gericht op verbinden van welzijn en zorg.

Probleem:

Dat deel van de groei van de zorgvraag (vergrijzing, eenzaamheid, ervaren belemmeringen) dat gerelateerd is aan (te) weinig burgerkracht, kan onvoldoende worden beïnvloed. Hiervoor zijn de volgende acties nodig:

- versterken van onderlinge netwerken;
- verbeteren van kwaliteit van leven;
- aanleren van gezondheid bevorderende competenties.

Belangrijke oorzaak is dat de huidige organisatievormen van zorg en welzijn losse, naast elkaar staande organisaties zijn met verschillende financieringsstructuren.

Aanpak:

Verbreding van de professionele taakgebieden en op de samenwerkings- en organisatiestructuur die daarvoor nodig is, waardoor versterking van de burgerkracht ontstaat.

Meetperiode en meeteenheden:

De meetperiode is een jaar en betreft 320 bewoners – gemiddeld 80 bewoners per wijk.

Sociale Waarde ratio:

Belanghebbende	Investering	Sociale waarde	Sociale meerwaarde
Achmea		€ 103.190	€ 103.190
Burgers/ cliënten			
Driezorg	€ 16.000		-€ 16.000
Gemeenten		€ 164.820	€ 164.820
Huisartsen		€ 16.644	€ 16.644
Icare thuiszorg	€ 48.000		-€ 48.000
Welzijnsorganisaties	€ 32.000		-€ 32.000
	€96.000	€284.654	€188.654

Totale investeringen op jaarbasis zijn 96.000,- de sociale waarde/opbrengst 284.654,- Dat geeft een opbrengst van 188.654,-. Iedere geïnvesteerde euro in dit initiatief levert 2.97 euro op.

Meer informatie:

Meer kracht Minder Zorg, mevrouw E (Elsbeth) Wind, Welzijn Travers, 038-7508333

[Sociale meerwaarde Meer Kracht Minder Zorg](#)

d. Thuisbegeleiding door stagiaires – Amersfoort

Betrokkenen:

Ravelijn – vrijwilligersorganisatie, Beweging 3.0, Leger des Heils, gemeente en Achmea

Beschrijving initiatief:

Inzet van stagiairs voor kwetsbare mensen in de thuissituatie.

Probleem:

Consulenten informele zorg constateren dat de complexiteit van hulpvragen toeneemt.

- Het blijkt niet altijd mogelijk om vrijwilligers in te zetten bij multiprobleem cliënten.
- Vrijwilligers kunnen niet de benodigde langdurigheid en contactfrequentie bieden.
- Er is een toenemende druk op de (informele) zorg.

Aanpak:

Een deel van de aanmeldingen voor thuisbegeleiding in kwetsbare huishoudens (problemen op meerdere leefgebieden) door leiden naar andere (goedkopere) vormen van hulp

- met als doel een besparing te realiseren (?) en een betere samenwerking;
- door de inzet van informele zorg door (vrijwilligers), tweedejaars stagiaires MWD en SPH (of huishoudelijke hulp).

Meetperiode en meeteenheden:

De meetperiode is 1 jaar het betreft 12 stagiaires die door het jaar heen aan 72 hulpvragen gaan werken.

Sociale Waarde ratio:

Belanghebbende	Investering	Sociale waarde	Sociale meerwaarde
Agis		€ 66.420	€ 66.420
Beweging 3.0		€ 17.970	€ 19.970
Gemeente Amersfoort			
Hogeschool Utrecht			
Kwetsbare huishoudens			
Leger des Heils			
Mantelzorgers			
Ravelijn	€ 45.760		-€ 45.760
Stagiaires			
	€ 45.760	€ 84.390	€ 38.630

Totale investeringen op jaarbasis zijn 45.760,- de sociale waarde/opbrengst is 84.390,-
Dat geeft een opbrengst/sociale meerwaarde van 38.630-. Iedere geïnvesteerde euro in dit initiatief levert 1.84 euro op.

Meer informatie:

Thuisbegeleiding door stagiaires, mevrouw S. Cox, Stichting Ravelijn, 033-4613000

[Sociale Meerwaarde Thuisbegeleiding door stagiaires](#)

4 Uitkomsten uit de Sociale Waarde (SROI) metingen

Uit de metingen van de vier arrangementen zijn een aantal overall uitkomsten te generen. Deze worden hieronder kort beschreven en soms geïllustreerd met voorbeelden uit de onderzochte arrangementen.

a. De arrangementen tussen Zorg en Welzijn leveren een besparing op (zorg)kosten

De opbrengst/sociale meerwaarde is van alle gemeten arrangementen positief. Iedere geïnvesteerde euro levert minimaal 1,64 euro op en bij het meest gunstige arrangement levert elke geïnvesteerde euro 2,97 euro op. Kanttekening hierbij is wel dat het in alle gevallen gaat om metingen tijdens de uitvoering van het arrangement waarbij er gewerkt is met aannames. Het betreft wel aannames die door de gezamenlijk belanghebbenden zijn vastgesteld. Het verdient aanbeveling om achteraf, na de meetperiode nogmaals een (sociale waarde) meting te laten uitvoeren om daadwerkelijk te weten of men de goede aannames heeft genomen. Bij het arrangement in Zwolle gaat er ook achteraf een SROI meting worden uitgevoerd en rond het Groningse arrangement SamenOud loopt een uitgebreid onderzoek naar de effecten.

b. Opbrengsten komen vooral ten goede aan zorgverzekeraars

De financiële opbrengsten van de nieuwe arrangementen komen in alle gevallen vooral ten goede aan de zorgverzekeraar. Terwijl in bijna geen enkel arrangement de zorgverzekeraar investeert in het arrangement. In de meeste gevallen is hier ook niet om gevraagd door de initiatiefnemers. Veelal bestaat er tussen de uitvoerende lokale organisaties en zorgverzekeraars geen contacten. Bij de bijeenkomsten rondom de sociale waarde metingen, gaven de betrokken vertegenwoordigers namens de zorgverzekeraars wel aan dat ze inzien dat deze arrangementen een positieve invloed hebben op de zorgkosten. Uit een ander onderzoek van de aanpak 'de gezonde wijk – verbeteren leefstijl en eetgewoonten' in de wijk Overvecht in Utrecht heeft de zorgverzekeraar berekend dat ze op jaarbasis een besparing van 4% hadden gerealiseerd op de zorgkosten in die wijk.

c. Met nieuwe arrangementen voorsorteren op aanstaande transities

Hoewel de nieuwe arrangementen veelal kleinschalig van aard zijn (behalve Oost-Groningen en in mindere mate Zwolle), kan uit de arrangementen geleerd worden voor toekomstige nieuwe arrangementen en inrichting van het sociale domein. De voorbeelden kunnen ook gebruikt worden als inspiratie en voor het curriculum dat door de VNG wordt ontwikkeld voor haar leden over de samenwerking tussen gemeenten en zorgverzekeraars. De MOgroep zal met de landelijke gremia over de resultaten van deze rapportage overleg voeren.

d. Welzijn is veelal de initiatiefnemer van de nieuwe arrangementen

Het welzijnswerk is in alle onderzochte arrangementen de initiatiefnemer of men heeft gezamenlijk met een andere partij het initiatief genomen. De ontwikkeling van Welzijn Nieuwe Stijl is hier waarschijnlijk een positieve stimulans in geweest. De welzijnsorganisaties vinden dat ze een belangrijke rol kunnen vervullen in de nieuwe taken. De sector heeft een rol als generalist en organisator van collectieve voorzieningen, ze staat dicht bij de burger. Met deze nieuwe initiatieven hopen de organisaties zich ook goed te positioneren voor de toekomst. Bij een tweetal van de onderzochte arrangementen waren de gemeente en de zorgverzekeraar niet betrokken bij het initiatief. Bij de sociale waarde meting waren de gemeenten en de zorgverzekeraar wel betrokken en ook positief over de arrangementen en de waarschijnlijke uitkomst.

e. Het uitvoeren van een Sociale Waarde (SROI) meting verscherpt inzicht in opbrengsten en verbeterpunten van de aanpak

De sociale waarde meting is in de periode december 2012 en januari 2013 uitgevoerd. Per arrangement is een bijeenkomst georganiseerd met alle belanghebbenden. Bijna in alle gevallen waren alle partijen aanwezig. De bijeenkomsten zijn door de deelnemers als positief ervaren. Vooral om met elkaar op een voor gestructureerde wijze vast te stellen wat het probleem is wat je wilt aanpakken, op welke wijze je dat het beste kunt oplossen en om gezamenlijk te bepalen wat investeringen en opbrengsten zijn. Een dergelijke bespreking zorgt voor aanscherping van het arrangement en een breed commitment voor de activiteit.

f. Arrangementen verbeteren de samenwerking tussen partijen

Bij alle arrangementen gaat het om een combinatie van welzijns- en zorginstanties. In gezamenlijkheid komt men vaak tot verrassende nieuwe combinaties. In Den Haag worden door de welzijnsorganisatie de vrijwilligers/mentoren voor de ex-daklozen geworven en begeleid. Deze mentoren begeleiden de klanten van de maatschappelijke opvangorganisatie. De mentoren kunnen voor het zoeken naar een geschikte dagbesteding weer gebruik maken van vrijwilligersactiviteiten bij Zebra de welzijnsorganisatie. In zowel Zwolle als Oost-Groningen wordt door welzijn nauw samengewerkt tussen welzijn (ouderadviseur) en de huisarts en wijkverpleegkundige. In Oost-Groningen noemt men dat het Ouderenzorgteam, waarbij de huisarts de leiding heeft. In Amersfoort weten de professionele zorg- en hulpverleningsorganisaties door de samenwerking met de vrijwilligersorganisaties in dit arrangement makkelijker vrijwilligers in te zetten binnen hun activiteiten, of hun cliënten te stimuleren om gebruik te maken van vrijwilligers. Professionals doen door de samenwerking direct ervaring op in het samenwerken met vrijwilligers / informele zorg.

g. Arrangementen zijn gericht op versterken eigen regie en - kracht en meer inzet eigen netwerk

Alle onderzochte arrangementen zetten in op meer eigen kracht en meer eigen regie van de cliënt/burger. In Den Haag wordt door de mentor die aan de ex-dakloze wordt gekoppeld, een plan opgesteld om te werken aan een stabiel netwerk van mensen onder andere door samen op zoek te gaan naar (vrijwilligers-)werk of een zinvolle dagbesteding. In Oost-Groningen (Stadskanaal, Veendam en Pekela) gaat men in het contact met ouderen in eerste instantie op zoek naar wat men allemaal nog zelf kan en streven ze ernaar om het sociale netwerk van ouderen uit te breiden door ook collectieve (thema) bijeenkomsten te organiseren.

In Zwolle besteedt men ook de nodige aandacht aan het bieden van informele zorg, en het doorbreken van sociaal isolement door groepsgewijs mensen te begeleiden naar het ondernemen van activiteiten. Professionals worden geschoold om met cliënten tot acties te komen en om gezamenlijk tot besluiten te komen.

h. Arrangementen verbeteren koppeling formele en informele zorg

Koppelen van informele- en formele zorg is in onderzochte arrangementen een belangrijk thema. In Amersfoort worden vrijwilligers/stagiaires in gezamenlijkheid met onder andere thuisbegeleiding ingezet bij (kwetsbare) gezinnen. De eerste ervaringen daarmee zijn positief en door dit arrangement, geïnitieerd door de vrijwilligersorganisatie Ravelijn, is op een natuurlijke wijze de relatie met professionele zorg gelegd. Door deze samenwerking worden er minder professionele uren thuisbegeleiding ingezet, waarmee de thuisorganisatie de bezuiniging kan opvangen. In Den Haag worden mentoren ingezet bij herstel naar zelfstandigheid, versterken netwerk en voorkomen terugval. Hierdoor wordt het begeleidingstraject vanuit de professionals verkort. De inzet van vrijwilligers brengt wel enige kosten met zich mee rond werving en begeleiding.

i. Cliënten/burgers hebben te maken met een eenduidiger aanpak en minder hulpverleners

Insteek is bij de arrangementen ook dat de cliënten/burgers op een meer eenduidiger en meer afgestemde wijze contact hebben met de professionele zorg. Men probeert te voorkomen dat er steeds verschillende professionals langskomen. In Oost-Groningen wordt in het Ouderenzorgteam informatie uitgewisseld en besproken wie naar welke oudere gaat.

In Amersfoort maken de cliënt, de vrijwilliger/stagiaire en thuisbegeleider afspraken over wie wat gaat doen. In de onderzochte arrangementen gaat het echter nog niet om een eenduidige aanpak op het brede sociaal domein voor betreffende burgers/gezinnen. Er is nog geen sprake van 1 gezin, 1 aanpak.

j. Onderwijs betrokken bij nieuwe arrangementen zorg en welzijn

In Den Haag en Amersfoort wordt actief samengewerkt met het onderwijs (zowel middelbaar als hoger beroepsonderwijs). De hogescholen kunnen hierdoor vaste afspraken maken met instellingen over het leveren van vaste aantallen stagiaires. Daarnaast komt de opleiding via de nieuwe arrangementen in aanraking met nieuwe werkwijzen, die meegenomen (kunnen) worden in het onderwijscurriculum. Stagiaires hebben interessante stageplekken, waarbij ze veel in contact komen met cliënten en, zoals in Amersfoort, ook veel achter de voordeur komen bij cliënten/gezinnen.

5 Conclusies

Dit rapport toont aan dat samenwerken met welzijn, en investeren in preventie weldegelijk loont. En een wapen is in de strijd tegen hoge zorgkosten.* Welzijns- en zorgorganisaties kunnen een belangrijke initiërende en vernieuwende rol vervullen in het ontwikkelen van nieuwe arrangementen die gericht zijn op het versterken van eigen kracht en netwerken van burgers.

Besparing zorgkosten

De arrangementen leveren ook een besparing op in de zorgkosten. Deze opbrengsten in zorgkosten komen voornamelijk ten goede aan de zorgverzekeraar. Dit vraagt om navolging en om meer te experimenteren in gezamenlijkheid tussen gemeenten, zorgverzekeraars en uitvoerende organisaties. Het verdient in dit licht aanbeveling dat gemeenten en zorgverzekeraars meer afspraken maken over (mee-)financiering van nieuwe, preventieve arrangementen. Hier zijn meerdere vormen voor te bedenken. Bijvoorbeeld een VIP-fonds zoals de MOgroep voorstaat, voor innovatie en preventie in het sociaal domein.

Maatschappelijk rendement

De onderzochte innovatieve arrangementen tussen Welzijn en Zorg - veelal geïnitieerd door welzijnsorganisaties - verbeteren de samenwerking tussen organisaties en tussen formele en informele zorg. Ook verbetert de dienstverlening aan burgers/klanten en zijn deze tevredener. Cliënten/burgers hebben met minder hulpverleners te maken en er wordt meer vanuit de vraagkant en de persoonlijke situatie gewerkt. In dit stadium kan gesproken worden van aantoonbaar maatschappelijk rendement van ingezette arrangementen/interventies.

Samenwerken gemeenten, lokale partners

De nieuwe arrangementen werken veelal vanuit de principes van Welzijn Nieuwe Stijl en de Kanteling en passen goed in de ontwikkeling van de Transitie en de herinrichting van het sociaal domein. Gemeenten en lokale partners kunnen samen investeren in een wijkgerichte aanpak en zo de basiszorg versterken. Organisaties kunnen door goed samen te werken zowel faciliteren dat burgers langer thuis kunnen blijven wonen, als preventieve aanpakken ontwikkelen tegen bijvoorbeeld overgewicht bij chronische ziekten of kinderen. Door samen na te denken waar ieders verantwoordelijkheid ligt, is het mogelijk de inkoop van preventieve activiteiten op elkaar af te stemmen.

Samenwerken gemeenten, zorgverzekeraars

Gemeenten en zorgverzekeraars kunnen afspraken maken over: de keuze en financiering van de innovatieve arrangementen; de kwaliteitseisen van de aanbieders; het delen van gegevens over zorggebruik van burgers; het organiseren van integrale zorg en ondersteuning dicht bij de burger; een optimale inzet van middelen.

Visie en ontschotten

Gemeenten zullen de urgentie en de onderlinge samenhang van de problematiek die ook door hen zelf wordt gevoeld zichtbaar moeten maken voor zorgverleners en burgers. Gemeenten, zorgverzekeraars en burgers zullen hierop een gezamenlijke visie moeten ontwikkelen op basis waarvan beleid gemaakt kan worden. Zo kan effectieve sturing gegeven worden aan multidisciplinaire wijkteams met een resultaatgerichte financiering. Voorwaarde is wel: ontschotten van de financiële stromen.

Nawoord

De conclusies uit dit rapport sluiten ook nauw aan bij de versterkt hoorbare roep uit diverse gremia om in preventie te investeren. Preventie met aandacht voor sociale elementen zoals de in dit onderzoek gevolgde voorbeelden, en zoals bepleit wordt in het advies van de Raad voor de Volksgezondheid & Zorg, *'Regie aan de poort – de basiszorg als verbindende schakel tussen persoon, zorg en samenleving'*.

De Raad wil meer samenwerking tussen zorgverleners in multidisciplinaire teams op wijkniveau, met een duidelijke inbreng van welzijn. Omdat hun werkwijze en doelen verder gaan dan het reageren op zorgvragen en zij participatie en zelfmanagement bevorderen.

Zorgverzekeraar VGZ werkt hier al aan en is de initiatiefnemer van een aantal andere pilots waarbij sociale wijkteams samenwerken met (basis-)zorgteams in de wijk. Samenvoegen van financieringsstromen en samenwerken binnen het sociaal domein is ook voor de basisgezondheidszorg van groot belang

* Zie pamflet MOgroep *Wachtwoord: Preventie*.

Bijlage 1: SROI op zoek naar Sociale Waarde (de onderzoeksmethode)

De bezuinigingen dwingen gemeenten in veel gevallen om keuzes te maken. Bouwen aan een andere inrichting. Bouwen aan een stelsel om de beleidsuitgangspunten meer recht te laten doen. Dit kan ook, omdat er binnen gemeenten voldoende vrije beleidsruimte is ontstaan om na te denken over het lokaal zo goed mogelijk inrichten van de ketens. Het is ook wenselijk, omdat door de recessie minder middelen beschikbaar zijn in de toekomst. Gemeenten staan voor de opgave om met minder middelen een voldoende kwalitatief aanbod te organiseren met oog voor vernieuwing en 'slimmer' organiseren.

Een instrument dat zichtbaar maakt wat de (meer)waarde is van een (sociale) investering in zorg en welzijn van burgers, is daarbij enorm behulpzaam. De methoden¹ die gangbaar zijn, verschillen in essentie niet veel van elkaar. Kenmerk van alle methoden is dat er op een zakelijke wijze wordt gekeken naar de inbreng van verschillende partijen, de gepleegde interventie en dat wordt beredeneerd wat de verwachte uitkomsten zijn.

Ook SROI (Social Return on Investment) is één van de methoden om maatschappelijke effecten van een investering te meten. Het doel van SROI is het zichtbaar maken van de (toekomstige) waarde van maatschappelijke investeringen. De kosten (in geld) van een maatschappelijke investering worden gemeten en vergeleken met de baten in economische en in sociale zin. Bovendien wordt door de transparantie die ontstaat door de toepassing van de methode duidelijk aan welke 'knoppen' de gemeente kan draaien om het initiatief (bij) te sturen.

Radar is SROI-gekwalificeerd en kan op verschillende manieren een meting projectmatig inzetten, afhankelijk van uw wensen.

Bij elke meting wordt op basis van de SROI-methodiek en met behulp van een webbased instrument de SROI-waarde gemeten (www.socialewaarde.nl). Op basis van de 'verandertheorie' (hypothese), brengen we de belanghebbenden en hun investeringen in kaart (budgetten, maar ook ingezette tijd en instrumenten), bezien we de activiteiten en kijken we naar welke resultaten en effecten dat leidt. We achterhalen de indicatoren die

duiden op de effecten en vertalen dit naar de financiële meerwaarde. Dit leidt tot een SROI-waarde. Ter illustratie: een SROI-waarde van 1 betekent dat elke geïnvesteerde euro een euro oplevert. Een SROI-meting kunnen we op twee momenten uitvoeren. Het is mogelijk om vooraf (ex ante) een berekening uit te voeren, zodat we antwoord krijgen op de vraag of de sociale investering van meerwaarde is en hoe deze het beste kan worden ingericht. Daarnaast kan na een interventie (ex-post) een SROI-meting plaatsvinden om te bezien wat deze in de praktijk

uiteindelijk oplevert. Door beide metingen uit te voeren, kunnen ze met elkaar worden vergeleken.

¹ Voorbeelden van methoden die maatschappelijke meerwaarde meten zijn SROI, Maatschappelijke Kosten Baten Analyse (MKBA), maatschappelijke businesscase, de Maatschappelijk Rendementsmeter en de effectenarena

Resultaat van alle varianten is een SROI-meting waarbij we vooral uitgaan van beschikbare gegevens. Eventuele additionele onderzoeken en/of afzonderlijke metingen die moeten worden uitgevoerd (intern of extern) zijn vooraf immers niet duidelijk. Het is daarom belangrijk bij het uitvoeren van de SROI-meting zoveel mogelijk aan te sluiten bij gegevens die voorhanden zijn.

Voor de opzet van een SROI-meting kunnen we verschillende varianten onderscheiden, waarbij zowel de inzet als de betrokkenheid van de verschillende stakeholders verschillen. In een lichte variant voeren we een SROI-meting uit door middel van gemiddeld twee workshops van een dagdeel, waaruit duidelijk wordt welke concrete gegevens we nodig hebben om de meting te finaliseren. Aan deze workshops kunnen interne medewerkers deelnemen, die vervolgens nadenken *voor* de externe stakeholders, of kunnen de externe stakeholders zelf worden uitgenodigd (nadenken *met* de externe stakeholders).

De SROI-meting leidt niet alleen tot inzicht in de investeringen en behaalde effecten, maar biedt ook een concretiseringsslag van de werkwijze binnen het initiatief (wat bedoelen we nu exact met empowerment, sociale cohesie en bijvoorbeeld zelfredzaamheid?). Dit bevordert het commitment van en het draagvlak bij de interventie bij de samenwerkingspartners.

Meer weten? Neem contact op met Ferdinand Oort van Radar Advies.

E-mail: f.oort@radaradvies.nl
Telefoon: 06-53115388

Bijlage 2: Relevante documenten & sites

- [www.loketgezondleven](http://www.loketgezondleven.nl) Samenwerking tussen gemeenten en zorgverzekeraars;
- Samen voor re-integratie (VNG/ZN januari 2013);
- Samenwerking gemeenten en zorgverzekeraars rond preventie: Motievenmatrix;
- Samenwerken aan zorg en ondersteuning, leidraad voor gemeenten en zorgkantoren, van VNG en Zorgverzekeraars Nederland, 2011;
- Convenant: 'Een gezond en vitaal Amersfoort', Achmea Zorg & Gezondheid en gemeente Amersfoort, 2011;
- Amsterdam samen gezonder, vastberaden de gezondheid van Amsterdammers verbeteren. Convenant tussen Achmea, Amsterdam en Stadsregio 2011 – 2015;
- Utrecht gezond! Actieplan fase 2, 2011 – 2013. Gemeente Utrecht en Agis verzekeringen;
- De kracht van 1 gezin 1 plan in cijfers, maatschappelijk rendement van de nieuwe aanpak. Op verzoek van ministerie uitgevoerd door LPBL, 2011;
- VOLG-analyse ten behoeve van Buurtteam Taagdreef;
- www.koplopers.org Nijmeegs Manifest – betere gezondheidszorg voor minder geld – Het kan! 2010 – afdeling 1^e lijns gezondheidszorg.

Mallebaan 71 H T 030 721 07 21
3581 CG Utrecht F 030 721 07 49
www.mogroep.nl info@mogroep.nl

De MOgroep is de brancheorganisatie
voor Welzijn & Maatschappelijke Dienstverlening